

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา ลิลิตเสด็จไปชดทัพพม่าเมืองกาญจนบุรีพระราชนิพนธ์ใน สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ ในฐานะที่เป็นนิราศเดินทาง รวมทั้งศึกษาประวัติศาสตร์การสงคราม สังคมและธรรมชาติที่ปรากฏในเรื่อง

จากการศึกษาพบว่าลิลิตเสด็จไปชดทัพพม่าเป็นนิราศเดินทางที่มีเนื้อคร่ำครวญถึงผู้เป็นที่รักและ พรรณนาการเดินทางไปชดทัพพม่าที่เมืองหน้าด่านในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๓

วรรณคดีเรื่องนี้สืบทอดชั้นลักษณะและลีลาการแต่งมาจากลิลิตพระลอ สืบทอดโวหารนิราศมาจาก นิราศสมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งยังมีลักษณะเด่นในการพรรณนาการเดินทางอย่างละเอียดเป็นความรู้ การคร่ำครวญ ถึงผู้เป็นที่รักซึ่งมีตัวตนจริงเป็นที่รู้จัก และการบรรยายเรื่องราวการสงครามเป็นความรู้จากการไปราชการศึกจริง

สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์การสงครามในเรื่องพบว่ามีความขัดแย้งกับข้อมูลในหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ในลิลิตเสด็จไปชดทัพพม่า สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศักดิพลเสพเสด็จไปชดทัพพม่า ที่เมืองราชบุรี แต่หลักฐานทางประวัติศาสตร์บันทึกไว้ว่าพระองค์เสด็จไปชดทัพที่เมืองเพชรบุรี ทั้งนี้สันนิษฐานได้ ว่าอาจมีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ซึ่งไม่ได้บันทึกไว้ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหา ศักดิพลเสพอาจดูแลทั้งเมืองราชบุรีและเมืองเพชรบุรี โดยตั้งทัพอยู่ที่เมืองราชบุรีซึ่งเป็นชัยภูมิที่เหมาะสม สามารถป้องกันพม่าที่จะเข้ามาทั้งทางด้านเมืองราชบุรีและด้านใกล้เมืองเพชรบุรี

วรรณคดีเรื่องนี้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับการสงครามครั้ง พ.ศ. ๒๓๖๓ ทั้งการจัดกระบวนพยุหยา- ตรา การทำพิธีกรรมเกี่ยวกับการสงคราม การสร้างค่าย การยกทัพไปตรวจด้านชายแดน โดยใช้วิธีการเล่า ประวัติศาสตร์ ๓ แบบ คือการเล่าบรรยายเหตุการณ์ การเล่าสรุปเหตุการณ์ และการเล่าเหตุการณ์ย้อนอดีต

ลิลิตเสด็จไปชดทัพพม่ายังได้สะท้อนสภาพสังคมและธรรมชาติ ทั้งสังคมภายในกองทัพที่แสดงถึง ความสัมพันธ์ระหว่างจอมทัพผู้มีอำนาจสูงสุดกับขุนนาง ทหารและไพร่ ส่วนสังคมภายนอกประชาชนประกอบ อาชีพตามความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีความหลากหลายทางธรรมชาติทั้งพืชและสัตว์ ทั้งยังสะท้อน ความเชื่อเกี่ยวกับผีและไสยศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนาพุทธ และความเชื่อในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ซึ่งเป็นที่ ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้คนในยามสงคราม

The objective of this thesis is to study *Lilit Sadet Pai Khat Thap Phama Muang Kanchanaburi*, a royal poetic work by Somdet Pha Bovoraratchao Maha Sakdipholasep, the Front Palace King of King Rama III. The work contains an account of the war between Siam and Burma in 1830 A.D., the rural life of Thai people, and the unspoiled nature on the way to the battle-pass.

The result of the study shows that the content of the work records the detailed account of the journey mingling with the lamentation of the Front Palace King towards his beloved wife, Princess Darawadi, and their baby son, H.R.H. Prince Issaraphong.

As far as the technique of writing is concerned, the writer was influenced by old Thai celebrated works of the Ayudhya period, particularly *Lilit Pra Lor* for its compositional technique of love genre, and by old travelogues (*nirat*) for traveling description.

From historical side, the study reveals conflicts between this *Lilit* and historical information namely the Thai royal chronicles as far as the strategic dates and sites of the war are concerned. The reason can be assumed as the changes of both did take place but might not be recorded. Another possibility is that the Front Palace King, as the Commander-in-Chief might be in charge of both Ratchanaburi and Petchaburi, the two Thai border strongholds.

This *Lilit* gives invaluable details of old Thai war treatise and strategy including the selection of auspicious dates, colours, clothing, and rites. The description of the royal barge and elephant processions is splendid.

The *Lilit* also gives vivid records of the relationship between the high-ranking noble commanders and conscripted soldiers together with their routine duties and responsibilities. The commoners, peasants as well as fishermen, as seen along the way are clearly described by the Prince together with their modes of life and beliefs. Fertile land and primeval forests, even flora and fauna of the country past are also included.